

Прилагане в
практиката на
правата на децата
— защитници на
правата на човека

Ръководство за прилагане,
адаптирано за деца

Децата са
защитници на
правата на
човека!

БЕЗ ЗНАЧЕНИЕ ДАЛИ
ЩЕ ПОСТИГНЕМ
МНОГО ИЛИ МАЛКО,
ВСИЧКИ НИЕ СЕ
БОРИМ ЗА ТОВА, В
КОЕТО ВЯРВАМЕ!

За Ръководството

Какво? В това Ръководство можете да научите за правата на децата, които защитават правата на човека: децата правозащитници. Това са деца, които отстояват своите човешки права и тези на други лица. Ръководството отговаря на въпроси, като например: Какво представляват правата на човека? С какви предизвикателства се сблъскват децата правозащитници? Какви пропуски има и какво може да се направи, за да се подобри положението?

Настоящият документ е адаптирана за деца и за широк кръг читатели версия на оригиналния и по-подробен документ, който можете да прочетете [тук](#) .

Защо? Настоящото Ръководство може да бъде използвано от деца, задават другите за правата на децата и за това какво правят като правозащитници, а също и като инструмент, който да помогне на възрастните и хората, които вземат решения (като например учители, родители и полагащи грижа лица, правителства) да разберат по-добре правата на децата правозащитници и да ги прилагат на практика.

Как? Съществуват различни начини, по които деца и възрастни на национално, регионално или глобално равнище получават подкрепа, за да споделят своето мнение и опит относно закрилата и овластяването на децата правозащитници. Всичко това е събрано и използвано при разработването на настоящото Ръководство, което е резултат от съвместната работа на организацията Child Rights Connect и нейния глобален [Детски консултативен екип](#) и Кралския университет в Белфаст.

Благодарности

Изразяваме голяма благодарност към Детския консултативен екип на Child Rights Connect — група деца консултанти от всички региони с неизчерпаема енергия и мотивация да насърчават и защитават правата на децата правозащитници. През периода от 2018 до 2021 г. Child Rights Connect подкрепи 39 деца консултанти на възраст от 10 до 18 години, които имаха първостепенна роля в разработването на Ръководството!

Послание от екипа, работил през 2021 г.:

Научи се да защитаваш своите права и правата на другите, като прочетеш и споделиш това Ръководство!

И не забравяй, че нарушенията на правата на човека днес са причината за конфликтите утре.

Нека работим заедно, за да достигнем до повече части на света и да направим така, че всяко дете правозащитник да може да се ползва от правата си.

Искания за екземпляри от тази публикация и допълнителна информация адресирайте до:

Child Rights Connect 1 rue Richard-Wagner (първи етаж) 1202 Geneva Швейцария
тел.: +41(0)22 552 41 32

secretariat@childrightsconnect.org

www.childrightsconnect.org

Дизайн и типографско оформление: Дженифър Конуей

© 2021 г. Child Rights Connect Всички права запазени. Материалите, съдържащи се в тази публикация, може да се цитират, препечатват, възпроизвеждат или превеждат свободно, при условие да се посочва източникът. Официалните версии на настоящото ръководство са изготвени от Child Rights Connect на английски, френски и испански език.

Какво има в Ръководството

Кои са децата правозащитници и какво правят?	5
Четири основни принципа	7
Права на родителите/настойниците	9
Право на образование по правата на човека	10
Граждански и политически права	12
Защита от вреда	14
Създаване на съобразено с интересите на децата правозащитници правосъдие	16
Прилагане на всичко това на практика	18

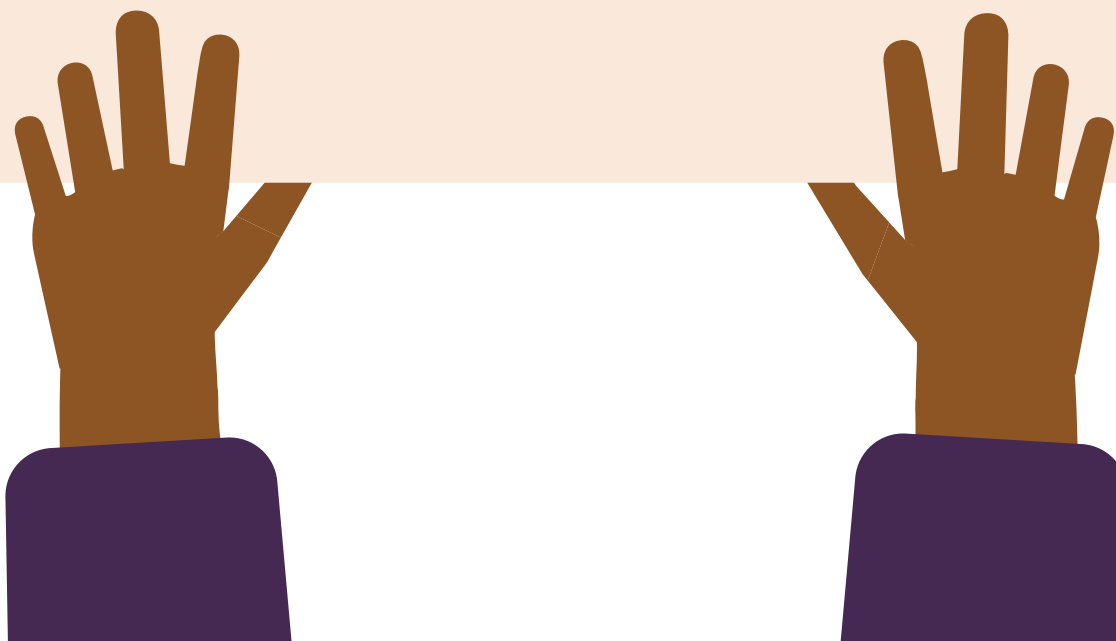
ПРИЛАГАНЕ В ПРАКТИКАТА НА ПРАВАТА НА ДЕЦАТА – ЗАЩИТНИЦИ НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Кои са децата правозащитници и какво правят?

Децата, които защитават правата на човека (или децата правозащитници) са деца, които отстояват своите права и правата на другите.

Примери за действия на деца правозащитници:

- учат другите за правата на децата
- членуват в детска група, за да помогнат да се гарантира, че държавата спазва своите обещания по отношение на правата на човека
- провеждат кампания по въпроси, свързани с правата на човека
- участват в мирни протести
- изпращат доклад до [Комитета на ООН по правата на детето](#)

С какви предизвикателства се сблъскват децата правозащитници?

Децата, които действат като защитници на правата на човека (или за краткост правозащитници), се изправят пред много от предизвикателствата, с които се сблъскват и възрастните, които действат като правозащитници. Но те може да се срещнат и с допълнителни проблеми, свързани с това, че са деца. Ето няколко примера:

- не знаят или не са научили достатъчно за своите права
- нямат възможност да получат информация без помощта на възрастни
- на тях не се обръща сериозно внимание, защото са деца
- възрастните не им позволяват да се включват в дейности
- подложени са на тормоз и злоупотреби, защото са деца, които заявяват открито своята позиция.

Всички тези проблеми може да се усложнят допълнително, когато детето е момиче или има увреждане, или е от местна общност или от коренното население, или е с малцинствен произход.

Какви права имат децата правозащитници?

Правата на човека са сериозни обещания, които държавите дават на хората, живеещи на тяхната територия. Те включват специални права за децата и родителите/настойниците и хората, които действат като правозащитници. Определени са в следните документи:

- **Конвенция на ООН за правата на детето (КПД)**
- **Декларация относно защитниците на правата на човека (ДЗПЧ)**

Това Ръководство обяснява как обещанията, дадени от държавите на всички деца и всички правозащитници могат да бъдат реализирани в практиката, за да подкрепят децата, в действията им като правозащитници.

В следващите раздели се обяснява какви са тези права и какво трябва да предприемат държавите и други субекти, за да могат децата да действат като правозащитници, така че да постигат резултати и същевременно да са в безопасност.

ЧЕТИРИ ОСНОВНИ ПРИНЦИПА

В КПД са залегнали **4 права**, които се прилагат във връзка с всички останали права. Това са:

ДЕЦАТА СА
ЗАЩИТНИЦИ
НА ПРАВАТА НА
ЧОВЕКА!

1. Правото да не бъдат третирани несправедливо;
2. Правото решенията да се вземат в най-добрия интерес на детето;
3. Правото на живот и развитие;
4. Правото да бъдат изслушвани при вземането на решения.

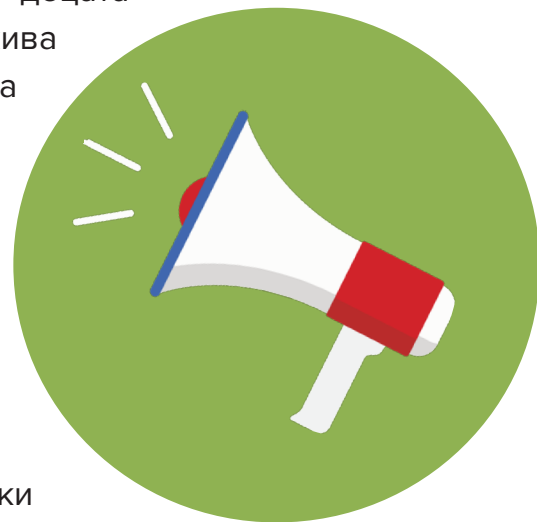

Какво се случва:

- Някои деца правозащитници (момичета, деца с малцинствен произход, деца с увреждания, деца от коренното население) не се ползват от правата си равнопоставено с другите деца
- Решения относно децата правозащитници се вземат без да се разбира точно какво е в техния най-добър интерес. Понякога се приема, че най-добрият интерес е тъждествен с осигуряването на безопасност
- Мнението на децата правозащитници по въпросите, които са важни за тях, не се търси и не се приема сериозно, включително за това как могат да бъдат подкрепени в качеството им на правозащитници
- Децата правозащитници може да станат жертви на насилие поради дейността си

Какво е необходимо:

- Държавите трябва да имат закони и политики, които да гарантират, че децата правозащитници се ползват от правата си наравно с другите
- Държавите трябва да гарантират, че децата правозащитници могат да действат като такива без да рискуват живота си или това да вреди на развитието им
- Възрастните (като например полицейски служители, учители, родители), които вземат решения кое е в най-добрия интерес на децата правозащитници трябва да бъдат обучени, за да разбират, че когато вземат такива решения, те трябва да търсят мнението на децата правозащитници и да отчитат всички техни права, включително правото им да действат като правозащитници
- Държавите трябва да създадат процедури за изслушване на мненията на децата правозащитници по въпроси от обществен интерес и да приемат техните мнения сериозно

ПРАВА НА РОДИТЕЛИТЕ/ НАСТОЙНИЦИТЕ

Родителите/настойниците имат правото и задължението да съветват и дават насоки на децата правозащитници. **Държавата трябва да ги подкрепя в това отношение.**

Какви са пречките

Пример

Родителят/настойникът на дете правозащитник не му позволява да участва в стачка под надслов „Петъци за бъдеще“, защото се притеснява, че детето му ще пропусне училище.

- Родителите/настойниците често не знаят какви са правата на децата и как да подкрепят децата правозащитници да действат безопасно
- Родителите/настойниците понякога спират децата да се включат в някаква дейност, защото са загрижени за тяхната безопасност и образование или се притесняват какво ще си помислят хората

Какво е необходимо

- Държавите трябва да гарантират, че децата правозащитници могат да действат безопасно и по начин, който не вреди на образованието им
- Държавите трябва да насърчават положителна нагласа към децата, които действат като правозащитници, и да предоставят подкрепа и информация на родителите/настойниците, така че те да могат да подкрепят децата правозащитници

Пример

Държавата организира срещи в местните общности в цялата страна за обучение на родителите/настойниците относно правата на децата правозащитници и за това как да подкрепят децата в техните действия.

ПРАВО НА ОБРАЗОВАНИЕ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Децата имат право да учат за правата на човека и техните права да бъдат зачитани, когато са в училище. Държавите трябва да гарантират, че всеки, включително децата и техните учители, получават обучение по правата на човека, включително за правата на правозащитниците.

Какво се случва:

- Училищата не учат децата за техните права и как да действат, за да ги отстояват
- Много учители не знаят, че децата имат право да действат като правозащитници
- Някои деца получават наказания от учителите и стават жертви на тормоз от други деца в училище, защото са действали като правозащитници
- Някои деца не ходят на училище

Пример

Учителите в училище се отнасят несправедливо към деца поради техния пол, увреждане или други особености, което създава среда на страх и несправедливост сред децата, докато растат.

Какво е необходимо

- Училищата трябва да учат децата за правата на човека и за начините, по които те могат да защитават собствените си права и правата на другите
- Децата трябва да учат за правата на човека, виждайки как те се зачитат в училище
- Работещите в училищата трябва да учат за правата на децата и как те могат да подкрепят децата да действат като правозащитници
- Защитниците на децата (които понякога се наричат комисари или омбудсмани) и неправителствените организации (НПО) могат да помагат на децата да научат за правата на човека, включително на децата, които не ходят на училище

Пример

Комисарят за децата провежда дейности във или извън училищата за обучение на децата за техните права и им предлага възможности (като например участие в кампании или консултантски групи) да действат като правозащитници.

УЧИЛИЩАТА ТРЯБВА ДА ГОВОРЯТ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, ДА ОБУЧАВАТ УЧЕНИЦИТЕ КАК ДА ДЕЙСТВАТ ИЛИ КАКВО ДА ПРАВЯТ, ЗА ДА ГИ ЗАЩИТАВАТ!

ГРАЖДАНСКИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ПРАВА

Гражданските и политическите права включват правото да се търси, получава и споделя информация; правото на децата да имат собствени идеи и мнение и да казват какво мислят по въпроси, свързани с правата на човека; информацията за тях да се пази в тайна; да се присъединяват или създават групи за работа по въпроси, свързани с правата на човека; и да участват в мирен протест. Децата правозащитници имат тези права също и в онлайн пространството.

Какво се случва:

- Децата се сблъскват с повече пречки пред своите граждански и политически права поради възрастта си и често без основателни или ясни причини
- Понякога децата биват спирани да търсят информация, да казват това, което мислят, да се присъединят към група или да участват в протест, защото възрастните смятат, че няма да са в безопасност или че това ще навреди на тяхното образование
- Понякога в законите е предвидено, че децата трябва да са на определена възраст, преди да могат да се присъединят към група или да влязат в онлайн пространството

Пример

В законодателството на дадена държава е предвидено, че сдружения не могат да се създават от лица под 18-годишна възраст, което означава, че децата правозащитници не могат да упражняват правата си на правозащитници.

Какво е необходимо:

- Възрастните трябва да учат за правата на децата, които действат като защитници на правата на човека, и как да ги подкрепят да действат като деца правозащитници
- Ако възрастните са загрижени за безопасността на децата, първо трябва да се опитат да направят всичко възможно, за да се уверят, че децата са в безопасност, вместо да ги спират да действат
- Децата следва да бъдат ограничавани, само когато е необходимо, но и в тези случаи всяко ограничение трябва да бъде балансирано и справедливо

Пример

Експерти на ООН предоставят информация, адаптирана за деца, така че децата да знаят как могат да действат като деца правозащитници на международно равнище и къде да получат повече информация и подкрепа.

БЕЗ ЗНАЧЕНИЕ ДАЛИ
ЩЕ ПОСТИГНЕМ
МНОГО ИЛИ МАЛКО,
ВСИЧКИ НИЕ СЕ
БОРИМ ЗА ТОВА, В
КОЕТО ВЯРВАМЕ!

ЗАЩИТА ОТ ВРЕДА

Децата имат право да бъдат защитени от вреда и насилие, включително от нараняване, тормоз или лошо отношение. Държавата трябва да гарантира, че правозащитниците не са изложени на риск и не са изправени пред насилие, заплахи, наказания или несправедливо отношение поради дейността си. Ако дете правозащитник е понесло вреда, то има право да потърси справедливост и да получи помощ за възстановяването си. Жалбите трябва да се приемат сериозно и да се разглеждат бързо.

Какво се случва:

- Много деца правозащитници стават жертви на злоупотреби лично и онлайн заради дейността си
- Децата правозащитници често стават обект на злоупотреби само защото са деца, а злоупотребите често им нанасят по-голяма вреда, именно защото са деца
- Начините за подаване на жалби и получаване на защита, които се предлагат на възрастните правозащитници, не винаги са достъпни за децата

Пример

Дете правозащитник получава заплашителни съобщения, след като помага за създаване на онлайн петиция за изменението на климата, но не знае къде да потърси помощ, а възрастните около него не приемат нещата сериозно.

Какво е необходимо:

- Държавите трябва да правят всичко възможно, за да осигуряват безопасността на децата правозащитници (напр. полицията може да затвори улици или да пренасочи автомобилното движение по време на протести)
- Родители, учители, полицейски служители, юристи трябва да бъдат обучавани относно правата на децата и как да подкрепят децата правозащитници да извършват своята дейност и да бъдат в безопасност
- Децата правозащитници и родителите/настойниците трябва да бъдат информирани за рисковете и как да ги управляват, така че да могат да правят информиран избор и да се предпазват.
- Държавите трябва да предоставят на децата правозащитници съобразени с възрастта им начини да подават жалби, когато правата им не се зачитат или са отнети, или да получат защита, ако са изложени на риск от вреда
- Държавите трябва да финансират услуги (горещи линии, закрила на детето и здравеопазване), които помагат на децата правозащитници да се възстановят, ако са претърпели вреда
- Медиите (традиционни и онлайн) трябва да правят всичко по силите си, за да защитават децата правозащитници от злоупотреби и да гарантират, че неприкосновеността на личния им живот е защитена

Пример

Местно училище споделя подходящи за деца ресурси (във и извън училище) за защита от всички форми на насилие или злоупотреба и информация за това какво могат да правят учителите и семействата, за да гарантират, че всички ученици и деца правозащитници се чувстват в безопасност.

СЪЗДАВАНЕ НА СЪОБРАЗЕНО С ИНТЕРЕСИТЕ НА ДЕЦАТА ПРАВОЗАЩИТНИЦИ ПРАВОСЪДИЕ

Държавите трябва да гарантират, че децата правозащитници имат достъп до процедури за подаване на жалби, когато правата им са нарушени. Децата правозащитници трябва да имат начини да получат подкрепа, когато са изложени на риск или са претърпели вреда. Държавите трябва да събират надеждна информация за това, което се случва с децата правозащитници.

Какво се случва:

- Мерките за подкрепа на правозащитниците, които са изложени на риск от вреда, често не са достъпни или не са подходящи за деца
- Децата правозащитници може да не са информирани за организациите, които могат да ги подкрепят и да им помогнат
- Децата правозащитници нямат достъп до съобразени с интересите на детето процедури за подаване на жалби или средства за правна защита
- За децата правозащитници е събрана много ограничена информация

Пример

Органи на местната власт предприемат стъпки, които са насочени към това децата правозащитници да нямат достъп до основна правна защита (например достъп до адвокат, който да ги представлява и да защити правата им) и до специалната подкрепа и третиране, които са предвидени за децата.

Какво е необходимо:

- Децата правозащитници и техните семейства трябва да могат да получат подкрепа, когато са изложени на риск от вреда поради своята дейност
- Трябва да съществуват съобразени с интересите на децата процедури за подаване на жалби и правна защита, ако са им отказани права
- Мненията на децата правозащитници трябва да бъдат изслушвани и приемани сериозно, когато се разработват механизми за подкрепа на правозащитници или процедури за подаване на жалби и правна защита
- Държавите трябва да събират надеждна информация за децата правозащитници

Пример

Държавата помага да се финансира служба за приемане на жалби от деца, включително деца правозащитници, чрез която те могат да подават сигнали за нарушения на правата им и да търсят защита. Разпространява се адаптирана за деца и достъпна информация за тази служба и за това как да бъде използвана.

ПРИЛАГАНЕ НА ВСИЧКО ТОВА НА ПРАКТИКА

Конвенцията за правата на детето изисква от държавите да направят всичко възможно, за да гарантират, че децата се ползват от правата си, включително когато действат като правозащитници.

Какво е необходимо:

Държавите трябва:

- Да приемат закони и политики, които защитават правата на децата правозащитници
- Да осигуряват информация и кампании, за да се гарантира, че всеки цени участието на децата в обществения живот
- Да правят необходимото, така че всички деца да научат за своите права и как да ги използват
- Да обучават специалистите, които работят с деца правозащитници, как да защитават правата на тези деца
- Да осигуряват финансиране и подкрепа на НПО, които работят с деца правозащитници

Органите по правата на човека (като Организацията на обединените нации) трябва:

- Да публикуват адаптирана за деца информация, която може да помогне на децата правозащитници
- Да осигурят начини, по които децата правозащитници могат да се свързват с тях и да съобщават за своя опит
- Да проверяват дали държавите изпълняват обещанията си към децата правозащитници и да им дават съвети как могат да се справят по-добре

Посетете нашия уебсайт: <https://childrightsconnect.org>